Otázka: Občanské právo obecně

Předmět: Právo, Společenské vědy

Přidal(a): Moňule

Občanské právo je základem soukromého práva ve vztahu k ostatním právním odvětvím.

Základním pramenem je **občanský zákoník**, který upravuje osobní stav osob. Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. Např. obchodní společnosti upravuje především zákon o obchodních korporacích a tvůrčí duševní činnost autorský zákon.

Dne 1.1.2014 nabyl účinnosti tzv. **Nový občanský zákoník**. Nově zahrnuje rodinné právo, upravuje dědické právo a zcela nově zavádí řadu právních institutů. Je rozdělen do 5 částí:

- **obecná část:** vymezení pojmů, se kterými následně občanský zákoník pracuje
- **rodinné právo:** institut manželství, vztahy mezi příbuznými
- **absolutní majetková práva:** věcná práva
- **relativní majetková práva:** závazkové právo
- **ustanovení společná, přechodná a závěrečná**

V **občanskoprávních vztazích** je dovoleno vše, co není výslovně zákonem zakázáno. Právní vztahy vznikají z právních skutečností a z právního jednání.

Právní skutečnost je skutečnost, se kterou občanské právo spojuje právní následky, zejména vznik, změnu nebo zánik práv a povinností. Rozlišujeme je podle toho, zda jsou závislé na lidské

vůli, či nikoliv. Vůli lze projevit výslovně, ústně či písemně, jednáním i opomenutím.

Právní jednání je projev vůle, který vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran. Právně lze jednat konáním nebo opomenutím. Právním jednáním je např. uzavření smlouvy, které je základním právním důvodem vzniku závazku. Občanský zákoník upravuje smlouvy pojmenované (typové), spotřebitelské a tzv. nepojmenované. Znaky typových smluv jsou zákonem upraveny, neboť jde o nejpoužívanější smlouvy.

Nemajetkové právní vztahy

Nemajetkové právní vztahy jsou takové vztahy, jejichž objektem jsou nemajetkové hodnoty, tedy takové hodnoty, které nejsou vyčíslitelné penězi. Jsou to zejména **práva osobnostní**.

Osobnostní práva

- U fyzických osob se osobnostní práva týkají zejména ochrany osobnosti. Osobnost každého člověka včetně všech jeho přirozených práv je chráněna. Ochrany požívá především život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Do osobnostních práv člověka nesmí nikdo zasahovat až na zákonem stanovené výjimky.
- Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.
- Osobnostní práva jsou chráněna i po smrti člověka, ochrany těchto práv se může domáhat kterákoliv jemu blízká osoba.

Majetkové právní vztahy

Majetkové právní vztahy jsou takové, jejichž objektem je hodnota vyčíslitelná penězi.

- **Absolutní právní vztah** je takový, v němž právu jedné konkrétní osoby odpovídá povinnost všech ostatních do tohoto práva nezasahovat. Mezi absolutní majetková práva zařazuje občanský zákoník věcná práva a právo dědické.

- V **relativním právním vztahu** jsou práva a povinnosti osob vyvážené, přičemž právo jedné konkrétní osoby vždy odpovídá povinnosti jiné konkrétní osoby – práva a povinnosti jsou tedy vzájemné (relativní). Relativními majetkovými právy jsou práva plynoucí především ze závazků.

Vlastnické právo

Vlastnictvím se rozumí právním panství vlastníka nad věcí. Vlastnické právo je tedy právo ovládat věc, zejména ji držet, užívat a nakládat s ní, a to svou mocí, zákonem přiznanou a chráněnou, která je nezávislá na současné existenci moci kohokoli jiného k téže věci a k téže době. Vlastnické právo je nejdůležitějším a základním věcným právem.

Nejvýznamnější složkou vlastnického práva je oprávnění věc úplatně nebo bezplatně zcizit, tedy oprávnění s věcí nakládat.

Vlastnické právo lze nabýt na základě tzv. právních titulů, kterými jsou zejména:

- smlouva – kupní, darovací
- nález
- dědictví
- přírůstkem umělý/přirozený
- vydržení
- přivlastnění
- převod vlastnického práva
- nabytí od neoprávněného
- rozhodnutím orgánu veřejné moci

Vlastnictví věci, zvláště věci nemovité, může být omezeno tzv. věcným právem k věci cizí. Věcná břemena omezují vlastníka nemovitosti ve prospěch někoho jiného tak, že vlastník je povinen něco trpět (např. cestu přes svůj pozemek), něčeho se zdržet (např. stavby na svém pozemku) nebo něco konat (např. pečovat o pramen a studnu na svém pozemku). Věcná břemena vznikají většinou písemnými smlouvami nebo v dědickém řízení. Patří-li právo, které

vyplývá z věcného břemene, určité osobě, věcné břemeno zaniká nejpozději její smrtí. K právní účinnosti vzniku a zániku věcných břemen se vyžaduje vklad do katastru.

Spoluvlastnictví

Věc může být ve spoluvlastnictví dvou nebo více osob. Spoluvlastnické vztahy často vznikají při dědění. Rozlišuje se podílové spoluvlastnictví a společné jmění.

V podílovém spoluvlastnictví rozhodují spoluvlastníci o hospodaření se společnou věcí na základě většiny, která se počítá podle velikosti jejich podílů. Spoluvlastník může volně převést svůj podíl na blízké osoby. Zrušení podílového spoluvlastnictví se uskutečňuje buď dohodou, nebo rozhodnutím soudu.

Společné jmění manželů tvoří majetek získaný za trvání manželství s výjimkou věcí, které některý z manželů dostal darem, zdědil, které slouží jeho osobní potřebě nebo které získal podle předpisů o restituci majetku, jestliže tento vrácený majetek měl ve svém vlastnictví už před uzavřením manželství.

Manželé se mohou dohodnout ve formě notářského zápisu:

- o rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění,
- o správě společného jmění,
- že vyhradí vznik společného jmění až ke dni zániku manželství, když se provádí vypořádání jejich majetku.

Společné jmění zaniká zánikem manželství nebo odsouzením jednoho z manželů v trestním řízení k trestu propadnutí majetku.

Zrušené společné jmění se vypořádá rozdělením majetku dohodou nebo rozhodnutím soudu nebo ze zákona.

Zvláštním typem vlastnictví je duševní vlastnictví – vztahuje se na nehmotný majetek, který je

výsledkem tvůrčí činnosti a myšlení člověka (např. vynálezy, originální myšlenky, umělecká díla).

Dědické právo

Dědické právo je souhrn právních norem, které upravují přechod majetku zemřelé osoby na její právní nástupce, dědice. Dědit mohou osoby fyzické i právnické. Nabytí vlastnictví zděděného majetku potvrzuje soud, který také provádí vypořádání, jestliže se dědici nedohodnou. Vlastnické právo přechází na dědice již dnem smrti zůstavitele, nikoliv až dnem právní moci soudního rozhodnutí. Nedědí-li žádný dědic, připadá pozůstalost státu.

Majetek se dědí ze závěti nebo ze zákona nebo z obou těchto důvodů. Platná závěť (poslední vůle, testament) se zřizuje formou notářského zápisu nebo ji může zůstavitel pořídit sám některým ze způsobů uvedených v zákoně, např. vlastnoručním napsáním a podepsáním.

Jestliže nenabývá dědictví dědic ze závěti, dědí ze zákona příbuzní a blízké osoby, podle stanoveného pořadí dědických skupin. V první skupině dědí stejným dílem zůstavitelovy děti (manželské i nemanželské) a manžel. Nedědí-li některé dítě, připadá jeho podíl jeho dětem. Nedědí-li potomci, dědí ve druhé skupině manžel, zůstavitelovy rodiče a osoby, které žily se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a z toho důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly na zůstavitele odkázány výživou. Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, ale manžel vždy nejméně polovinu dědictví. Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí skupině stejným dílem zůstavitelovy sourozenci a osoby spolužijící za stejných podmínek spolužití, jak jsou uvedeny ve druhé skupině. Nedědí-li některý ze sourozenců, připadá jeho dědický podíl jeho dětem. Nedědí-li nikdo z dědiců ve třetí skupině, dědí ve čtvrté poslední skupině stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, připadá dědictví stejným dílem jejich dětem, tj. ve vztahu k zůstaviteli jeho tetám a strýcům.

Potomci jsou tzv. neopomenutelní dědicové.

Z důvodů dědické nezpůsobilosti nedědí, kdo spáchal úmyslný trestný čin proti zůstaviteli.

NOZ nově umožňuje dědici, aby se svého dědictví zřekl ve smlouvě se zůstavitelem.

Zůstavitel může v závěti uvést podmínku, která určí, kdy bude dědic dědit (např. podmínit dědictví úspěšným ukončením vysokoškolského studia). Pokud dědic podmínku nesplní, ztratí

nárok na dědictví.

Dluhy zůstavitele přecházejí na dědice, nově i nad rozsah nabytého dědictví. Dědic má ovšem právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout nebo uplatnit výhradu soupisu pozůstalosti. Jestliže dědic uplatní výhradu soupisu pozůstalosti, pak hradí dluhy zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví.

Pro případ, kdy zůstavitel chce někomu zanechat určitou věc (např. šperk, obraz), se zavádí odkaz. Vzhledem k tomu, že odkazovník není dědicem, není povinen k úhradě zůstavitelových dluhů.

Vydědění:

Vydědit potomka a zbavit jej tak případné ochrany zabezpečované zákonem nepominutelným dědicům může pořizovatel jen z důvodů v zákoně uvedených, tj. pokud potomek:

- neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi,
- o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
- byl odsouzen za trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,
- vede trvale nezřízený život

Závazkové právo

Závazkové právo je souhrn právnických norem o závazkových vztazích. Úvodní obecná ustanovení závazkového práva vytvářejí všeobecný právní rámec pro způsoby vzniku změn, zajištění a zániku všech druhů závazkových vztahů.

V závazkovém vztahu má věřitel na jedné straně právo na plnění od dlužníka a tomuto právu odpovídá povinnost dlužníka plnění poskytnout. Právo na plnění je pohledávkou a povinnost poskytnout, plnění se označuje jako dluh či závazek.

- Závazek vzniká na základě právních jednání (nejčastěji uzavřením smlouvy), protiprávních jednání (z porušení právních povinností), nebo na základě jiného zákonem uznaného důvodu. Pohledávka je právo požadovat po druhém účastníkovi právního

vztahu nějaké plnění. Stane-li se pohledávka splatnou (dospělou), stává se nárokem a její splnění lze vymáhat u soudu. Pohledávka je právo věřitele na plnění určitého závazku (dluhu) osobou povinnou (dlužníkem).

- Dluh je povinnost poskytnout druhému účastníkovi právního vztahu nějaké plnění, tedy něco dát, vykonat, strpět či se nějakého chování zdržet.
- Věřitel je vlastník pohledávky, tzn. ten, komu má být dluh plněn.
- Dlužník je ten, kdo dluží, tzn. ten, kdo má dluh někomu jinému plnit.

Smlouvy podle občanského zákoníku:

- kupní smlouva
- darovací smlouva
- smlouva o dílo
- smlouva o zápůjčce
- smlouva o výpůjčce
- nájemní smlouva
- pachtovní smlouva
- smlouva o úschově
- smlouva o ubytování
- smlouva o přepravě osob a věcí
- smlouva o účtu
- pojistná smlouva
- smlouva o zájezdu
- smlouva o výprose
- smlouva o zprostředkování
- smlouva o jednorázovém vkladu

Smlouvy uzavírané se spotřebitelem (tzv. spotřebitelské smlouvy) jsou smlouvy uzavírané mezi spotřebitelem a podnikatelem, ze kterých plynou spotřebiteli i podnikateli smluvené závazky.

Distanční smlouvy jsou smlouvy uzavírané prostředky komunikace na dálku (např. telefony, internet, teleshopping).

Nepojmenované smlouvy – Možnost uzavření nepojmenovaných smluv je vyjádřením

principu smluvní svobody uplatňované v soukromém právu.

Závazky z protiprávních činů

Závazek může vzniknout také protiprávním jednáním, jímž někdo někomu jinému způsobí škodu (újmu), kterou je škůdce povinen nahradit, pokud nese odpovědnost za škodu. Ke vzniku odpovědnosti za škodu je nezbytné, aby byly naplněny tyto podmínky:

- porušení právních povinností
- vznik škody
- příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody
- zavinění

Rozeznáváme dva typy zavinění – úmyslné a nedbalostní.

Úmyslné se dále člení na přímý a nepřímý, nedbalost na vědomou a nevědomou:

- přímý úmysl – škůdce věděl, že povinnost poruší, a chtěl ji porušit,
- nepřímý úmysl – škůdce věděl, že povinnost může porušit, a pro případ, že se tak stane, je s tím srozuměn,
- vědomá nedbalost – škůdce věděl, že povinnost může porušit, avšak bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že se tak nestane,
- nevědomá nedbalost – škůdce věděl, že povinnost poruší, ač to věděl, měl a mohl.

Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu.

Občanské právo procesní

Občanské soudní řízení je řízení, v němž soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně. Upravuje je zejména občanský soudní řád.

Struktura občanského soudního řízení:

- zahájení řízení (návrh, žaloba),
- průběh řízení (dokazování),
- zakončení řízení (vynesení rozhodnutí).